

DE NORDISKE JURISTMØDER I 150 ÅR

Variationer over et nordisk tema

DITLEV TAMM

DE NORDISKE JURISTMØDER, 2024

Ditlev Tamm
De Nordiske Juristmøder i 150 år
Variationer over et nordisk tema
© Ditlev Tamm og De Nordiske Juristmøder, 2024
Forord ved den danske afdeling af De Nordiske Juristmøder

Udgivet af De Nordiske Juristmøder i forbindelse med
Det 43. Nordiske Juristmøde i København, August 2024

Redaktion: Ulf Houe. Korrektur: Gitte Winneche
Layout: Eckardt ApS, 21221281.dk. Tryk: Tarm Bogtryk

ISBN 978-87-992602-2-5

Printed in Denmark 2024

Forsidefoto: Det 23. Nordiske Juristmøde i København, 1963
foto: Den danske lokalstyrelses arkiv
For/eftersats: Udsnit af protokollen fra det første juristmøde, 1872

Redaktionen har forsøgt at lokalisere alle licenstagere i forbindelse med illustrationerne brugt i denne bog. Skulle der være enkelte tilfælde, hvor dette ikke er lykkedes, vil licenshaverne blive kompenseret, såfremt de kontakter De Nordiske Juristmøder.

7	Forord, Den danske lokalstyrelse
9	Forord, Ditlev Tamm
13	I — BEGYNDELSEN
13	Invitationen
17	Eric Sparre og andre “Founding Fathers”
25	Sparres brev af 19. marts 1872
27	“The Founding Fathers”
29	København 1872
36	De første år
41	Hvad statuer kan fortælle
45	II — AKTØRERNE
45	Organisationen
53	”Den nordiske jurist”
63	Ildsjælene
66	Den Nordiske Juristpris
67	Sproget
73	III — KRONOLOGIEN
73	Mødernes kronologi
76	Mellemløbet
82	Efterkrigstiden
91	Juristmøderne i 100 år
94	Fjerde runde
106	Efter årtusindeskiftet
115	IV — SAMARBEJDET
115	Hvad talte de om?
120	Om nordisk samarbejde
126	Helsinkiaftalen af 1962
129	Juristmøderne og nordisk retligt samarbejde
139	En nordisk union?
141	Fremtiden?
146	Personregister

Forord

150 år er lang tid, men De Nordiske Juristmøder lever i bedste velgående.

I de 150 år, der er gået, siden det første juristmøde fandt sted i København, har Norden, Europa og Verden ændret sig på snart sagt alle planer. De nordiske juristmøder kan fremstå som en juridisk dinosaur, der ikke forandrer sig over tid, men det er en misforståelse.

Ditlev Tamms jubilæumsbog viser, at juristmøderne har taget form af skiftende tider, men der er fortsat en kerne, der er uforanderlig, nemlig nysgerrigheden efter at lære fra nordiske kolleger.

De nordiske lande har en fælles samfundstradition, og trods de juridiske forskelle er vi alle pragmatiske. Vi møder retsudviklingen med støtte i en lang og væsentlig retstradition, der vægter hensynet til borgerne, erhvervslivet, civilsamfundet og demokratiet højt. Fælles for os er, at vi er frie og rige. Det er ikke et tilfælde. Og vores retstradition har en del af æren for vores gode samfund.

På den danske lokalstyrelses vegne vil jeg gerne takke professor emeritus, dr.jur. et phil. Ditlev Tamm for den engagerede indsats for at fortælle juristmødernes historie, så vi kan lære af fortiden og forme fremtiden.

Velkommen til Det 43. Nordiske Juristmøde.

Jonas Christoffersen

Formand for den danske lokalstyrelse
Advokat, dr.jur.

Forord

Interessen for Norden, de nordiske lande og “det nordiske” er i de seneste år steget til nærmest uanede højder. Det strækker sig fra gastronomi og TV-serier over arkitektur og design, livsstil og “hygge” til indretningen af en velfærdsmodel, der giver samfundet stabilitet og social sikkerhed, og som placerer de nordiske lande højest oppe på listen, når det gælder befolkningens oplevelse af “lykke”. De nordiske lande er simpelthen blevet modelsamfund. Man taler om “the New Nordic”. Det er måske i højere grad noget nyt for vores omverden end for os, der bor her og ved, at de nordiske lande er velfungerende, men også, at den nordiske samfundsmodel skal passes og plejes og holdes under kritisk opsyn.

Samtidig er det nordiske samarbejde, som er en afgørende del af historien, og som rækker langt tilbage i tiden, så småt gledet i baggrunden. Vi hører i dag mindre om den tillid til staten, der er så vigtig for forståelsen af vores samfundsmodel, om konsensusdemokratiet og accept af afvigende synspunkter, eller om netop den nordiske retskultur med vores praktiske tilgang til retlige spørgsmål uden for megen abstraktion og den meget høje grad af retssikkerhed, som vi tilstræber og konstant diskuterer. Disse fælles værdier og erfaringer fra et mangeårigt samarbejde på et væsentligt livsområde hører med til “det nordiske” og danner bagtæppe for denne bog.

Denne bog handler om en særlig del af det, vi kalder “det nordiske”, nemlig De Nordiske Juristmøder og deres historie og rolle som en – i hvert fald i juristernes øjne – tidlig og meget vigtig del af det nordiske samarbejde. De Nordiske Juristmøder, som nu i mere end 150 år har samlet jurister til en fællesnordisk drøftelse af juridiske emner, er i dag en del af den langt større og mangeartede sammenhæng, som vi kender som nordisk samarbejde, men dengang det begyndte, i 1872, var det noget nyt og

banebrydende. Det nordiske samarbejde har siden 1800-årene fundet mange nye veje. En hel del er endt blindt, andre er blevet opgivet, mens nogle som netop juristmøderne har en lang historie bag sig og er der endnu. Juristmødernes grundlæggelse i 1872 er simpelthen en af milepælene i det nordiske samarbejde ved siden af skandinavismen i 1800-årene, Nordisk Råd i 1952, Helsingiaftalen (Helsingforsaftalen) fra 1962, Nordisk Ministerråd i 1971 og det styrkede forsvarssamarbejde, især efter at Finland og Sverige er kommet med i NATO i 2023-24.

Et godt spørgsmål i dag er imidlertid, hvor juristmøderne nu befinder sig i historien om "det nordiske". Har de en fremtid? Er de ved at miste deres betydning og er blevet et nostalgisk forum for dengang, der var noget, som hed nordisk retligt samarbejde? Og måske vigtigst af alt: Har møderne en særlig nordisk "ånd", der sikrer deres beståen?

Juristmøderne er nemlig trods alderen stadig en levende institution. De udgør en pionerindsats i samarbejdet og er en af dets succeshistorier. Et første nordisk juristmøde afholdtes i København i 1872, og herefter er der regelmæssigt (med enkelte længere intervaller) blevet afholdt møder hvert tredje år rundt omkring i de nordiske hovedstæder efter en ret fast model. Juristmøderne er en institution, som er kendt af de fleste nordiske jurister om end besøgt af færre, men den indtager en anerkendt plads i historien om, hvad der er lov og ret i Norden, hvad vi er fælles om, og hvordan vi er nået dertil, hvor vi er nu, og så er det altså en af veteranerne i det nordiske samarbejde.

I anledning af hundredåret for juristmøderne i 1972 skrev højesteretsdommer Henrik Tamm på opfordring fra mødernes styrelse en bog om deres grundlæggelse og historie frem til da med en redegørelse også for de på hvert møde behandlede emner.¹ Det er nu 50 år siden, og faktisk blev hundredåret i 1972 skelsættende, da der blev sat spørgsmålstejn ved bærekraften af det

1 Henrik Tamm: *De nordiske Juristmøder 1872-1972*. Nordisk Retssamvirke gennem 100 År, København 1972 (i det flg. Tamm 1972).

nordiske samarbejde på det retlige område. Den her foreliggende bog tager tråden op fra dengang og fortæller om årene derefter. Det er imidlertid ikke et andet bind af samme fortælling og ikke blot en fortsættelse om de efterfølgende 50 år. Tiden er gået, og borte er ikke blot mange af juristmødernes bærende skikkelser, men ofte også mindet om dem. Det er i stedet en ny og kortere fremstilling af mødernes historie skrevet for læsere i dag, som er interesserede i juristsamarbejdets rødder og dets bærende kræfter. Der vil derfor også blive kastet blikke tilbage på juristmødernes første mange år, som vi i dag kan betragte med endnu større distance. For at komme videre frem er det undertiden en god ide at se tilbage. Bogen er i øvrigt ikke skrevet som en hyldest til juristmøderne, men som et nogenlunde nøgternt forsøg på at fastholde det væsentlige i deres historie. Men derfor kan der alligevel være god grund til allerede her at fremhæve juristmøderne som igangsættende for vigtige dele af det nordiske samarbejde og en forløber for et senere mere omfattende respektfuldt samarbejde mellem suveræne stater. Det giver juristmøderne en helt særlig historisk betydning.

I 2022 var det 150 år siden, at det første møde blev afholdt i den fortsatte række af møder mellem nordiske jurister. Egentlig skulle 150-årsjubilæet være fejret da, men covid-19-epidemien skabte uorden i møderækken, og "jubilæumsmødet" blev derfor forlagt til København, hvor det 43. møde i rækken afholdes i 2024.

Initiativet til denne bog er taget af Styrelsen for De Nordiske Juristmøder, som jeg hermed takker for opgaven. Det siger sig selv, at det at komprimere en lang historie og nærmest uendelige mængder af snak om jura til denne ret korte fremstilling kræver nogle valg. For mig har den mere overordnede fortælling om mødernes betydning for nordisk retligt samarbejde og deres forankring i en på sin vis smuk, undertiden let romantiseret forestilling om nordisk fællesskab været den bærende. Det giver sig på møderne udslag i en konstant dialog med fortiden. Mange detaljer fra for deres tid vigtige diskussioner om enkelte juridiske emner må udelades. Der vil være mange fortællinger om juristmøderne. Dette er min. Det er ikke nødvendigvis fortællingen.

Af hensyn til læseligheden har jeg valgt at gengive danske citater i moderne retskrivning, men ikke vovet at røre ved norske og svenske tekster, der er gengivet efter formuleringen i de trykte beretninger fra forhandlingerne. Enkelte gange har en referent benyttet et andet nordisk sprog end talerens. Det er også blevet respekteret.

En række personer har bistået under tilblivelsen af bogen. Professor Pia Letto-Vanamo, medlem af den finske lokalstyrelse, har fra første færd været med til at planlægge fremstillingen og givet gode råd, cand.mag. Thomas Storgaard har bidraget med indsamling af materiale, fhv. teaterdirektør Michael Christiansen, fhv. højesteretspræsident Børge Dahl, professor em. Inge Lorange Backer, tidl. formand for den norske lokalstyrelse, professor Johan Strang, Helsinki, lektor Rasmus Grønved Nielsen, medlem af den danske lokalstyrelse, og andre har læst manuskriptet og fremført værdifulde kommentarer. Tak.

København og Helsinki, maj 2024

Ditlev Tamm